

Száraz Miklós György regényei mellett számos album és művelődéstörténeti munka szerzője. A Könyvhét nyitónapján tavaly megjelent, *Mesés Magyarország* című albuma miniszterelnöki különdíjat kapott. Új tárcakötete kapcsán andalúziai kutyákról és a magyar valóságról kérdeztük.

„Az is ismerős, amerre soha nem jártam”

Beszélgetés Száraz Miklós
Györggyel

– *Amikor egyeztettük a beszélgetés helyszínét, azt mondtad, nem kedveled az olyan helyeket, ahol „nyüzsgönek” az írók, irodalmárok.*

– Eleve nem járok ilyen helyekre, ha csak tehetem, rendezvényekre sem megyek. Csak akkor, ha szavazni, lobbizni kell valami mellett, ha kifejezetten rám szólnak. Nem nyüzsgök író társaságban. Odáig nem megyek, hogy „untat”, de sokkal jobb például itt ülni úgy, hogy nem kell lesni, hol vannak ismerősök, hová kell köszönetni. Egy írónak kevés dolog tesz rosszabbat, mint állandóan írók között lenni. De ha például Kosztolányiékra gondolok, akkor ennek az ellenkezője igaz. De az más világ volt, más emberi kapcsolatok, más volt az írott szó súlya, jelentősége. Nekem jobban esik egy budai kiskocsmában ücsörögni.

– *Magad miként határoznád meg? Szépiró, történész, művelődéstörténész? A köteteid sorából hatalmas tudásanyag rajzolódik ki.*

– Feleannyira sem vagyok művelt, mint a könyveimből gondolható lenne. Az ember nem megtanulja a könyvei anyagát, hanem használja a megfelelő forrásokat, könyvtárakat. A művelődéstörténetben inkább azt kell tudni, hová kell nyúlni, ki a megfelelő forrás. Kinek higgyek, kinek ne. Én nem vagyok sem történész, sem művelődéstörténész – szépiró vagyok, szépiróként szemtelenkedem a területükre különösebb felelősség nélkül. Történész-régész-levéltárosként végeztem, kölyökkorom óta biztosnak látszott, hogy valami történelmi vagy régési

pálya lesz az enyém, aztán mégsem így alakult. Vonzott a fotózás, a filmrendezés, a rajzolás-festészet is. Kényszerből mondom azt: író vagyok. Egyébként próbáltam számba venni a saját könyveim: ha így számolom, tizenöt, ha úgy, huszonöt – ez utóbbi társszerzőkkel együtt, fotóalbumok írójaként is. Úgy húsz éve azt gondoltam, hogy egy-kettő, maximum három könyvet kellene megírni; na, ebben a tizenöt-húszban egy van ebből, és az egy regény.

– *Az első regényed?*

– Igen, *Az Ezüst macska*. Szeretem a másodikat is, a *Lovak a ködbent*, de *Az Ezüst macska* jobban hasonlít arra, amit szerettem volna.

– *Ehhez képest viszonylag régen jelent meg tőled szépirodalom.*

– Igaz, kicsit „kínlódom” mostanában. Több éve itt van a fejemben három könyv. Ezek hol egyé akarnak válni, hol még magukban is osztódnak. Ezekhez nemrégiben csatlakozott egy újabb könyv, amiről nem is sejtettem, hogy van vagy lesz: tavaly ősszel egy délvidéki újságba kértek tőlem egy ’56-os anyagot. Nem akartam másodközlést adni, így megírtam az *Apám és a jótevők* című szöveget – ehhez aztán még születtek új részek, ilyesféle munkacímekkel, mint *Apám és a rabbi*, *Apám és a románok*, *Apám és anyám anyja*, a huszadik résznél tartok, kétszáz ezer karakternél, nincs még szerkezet, nincs elbeszélő, nem tudom még a történet fő vonalát, írom ezt a nyers valamit, mert ömlik, és így lassan kezd előgomolyogni belőle egy családregényféle, kalandos, tele elmeháborodással.

– *Az Andalúziai kutyák című új tárcakötetted darabjai hogyan születtek? A könyvben nincs elő- vagy utószó, amelyben megemlítenéd az írások megjelenési helyét.*

– Ennek a kötetnek nagyon örülök, noha soha nem akartam publicisztika-kötetet csinálni. Nem titkolom, de nem is akarom az olvasó orrára kötni, hogy ezek a tárcák újságba készültek. Azt gondoltam, ha nem tudok olyan könyvet csinálni, amelyben mindegy, hol és mikor keletkeztek az írások, hogy tíz éve írtam őket vagy holnapután írnám meg, akkor nem érdemes összerakni a kötetet. Egyébként a többségük a Magyar Nemzetben jelent meg, a címadó darab, az *Andalúziai kutyák* az ÉS-ben, de még vagy négy-öt újságban is előfordultak elszórva. Én egyébként szépirodalomként tekintek rájuk, nem publicisztikaként, különben eszembe sem jutott volna kiadni őket. Ezek novellák. Tárcanovellák.

– *Viszont megjelenik bennük a személyességnek az a rétege, amely másutt nem tárulhat fel. Kiderül például, hogy egyszerre vagy született budapesti, de erdélyi és felvidéki gyökereid is nagyon meghatározók.*

– Érdekes, hogy a személyességet többen is említették a kötet megjelenése óta – ezt én nem tudtam, vagyis inkább sosem gondoltam rá. De a lányaim és a feleségem is azt mondták, „Jé, ebben benne van a fél életünk!”. A történeteket egymás mellé téve kiderült, hogy szépen összeáll belőlük az ág-bogas családfa, beleértve az erdélyi és a felvidéki ágat. Hiszek a gyakran emlegetett közhelyben, hogy ha az ember ismeri a gyökereit, akkor könnyebb az élete. Örülök, hogy nem úgy tetted fel a kérdést, hogy van-e felelőssége a magyar íróknak az erdélyiekért, felvidékiekért. Egyrészt azt gondolom, hogy van valamiféle felelősség, másrészt viszont ezt a felelősséget ne szabják ki. Vagy érzi valaki, vagy nem, vagy feltűnik az írásaiban, vagy nem. Nekem nem volt nagy választási lehetőségem, mert történész végzettséggel lehetetlen nem törődni a múlttal, a családi múlttal sem. Eleve érdekel a múlt. Apám, anyám, a nagyszüleim is számon tartották a nemzeti múltat, de a kisebb közösségi múltakat is: a dunavecseit, a kunt, a mezőberényit, a partiumit, az erdélyit, a rozsnyóit, a gömörít, a felvidékit... Én mindezt megörökölttem és tudomásul vettem.

– *Egyik tárcában leírod a jelenetet, amikor unokaöcséd bejelenti az áttelepülését, és a reakciódra indulatosan jegyzi meg, hogy neked fogalmad sincs, mit jelent ez.*

– Emlékszem erre a jelenetre: tényleg úgy jelentette be, hogy láttam, kínlódik. Szégyellte magát, nyilván az én reakciómól is tartott. Ami egyébként az volt, hogy „Az Isten bassza meg, az Isten hozott.” Egyrészt tényleg úgy gondolom, hogy ne adjuk fel Székelyudvarhelyt, Marosvásárhelyt, Kolozsvárt, Rozsnyót, Zentát, másrészt hogyan is oszthatnék én innen Budapestről utasításokat? A saját unokaöcsémnek sem mondhattam mást a szilágykrasznai kocsmasztal mellett, ő viszont inkább a válaszom első részére reagált. És teljesen igaza volt: mit tudhatok én az erdélyi, kisebbségi hétköznapi rosszkedvről, jókedvről, megaláztatásokról? Az ember igazán csak azt érti, érzi, amit a maga bőrén tapasztalt meg.

– *Egy távolabbi helyszín új „szereplőként” bukkan fel a tárcákban: Róma...*

– Egy ideig azt hittem, Granadánál nagyobb szerelem nem létezik. Aztán kiderült, Róma talán még jobban megfogott... Granada háttere, Andalúzia, a „kis Afrika Európában“, a sivatagi meleg, az erős zsidó–mór–spanyol–cigány keveredés annyira elérhető világot hozott létre, hogy csoda. Egzotikus világ az. Rómának nem az egzotikum a sajátossága, hanem a benne rejlő múlt a lenyűgöző. Amiről már gyerekkorunkban is tudtunk, olvastunk. Rómában az is ismerős, amit korábban soha nem láttam, ott is eligazodom, ahol soha nem jártam.

Minden ismerős: az emberek gesztusai, a kövek, a sarkok, utcák, az életmód... Minden otthonos. Ahogy Granada nincs Alhambra nélkül, úgy tartozik hozzá Rómához az ember. A lődörgő, kávé mellett ücsörgő, a tereferélő. És a város akkora, olyan gazdag, hogy esélyünk sincs megismerni.

– *Mesélj egy kicsit a kötet szimbolikussá növekvő írásának hőseiről, az andalúziai kutyákról, akik nem ismerik a pórázt, a behízselést, a rabságot. Mennyire köthető ez a magatartás Andalúziához?*

– Becsületszavamra azt a szöveget az ÉS-be annak idején kifejezetten az andalúziai kutyákról írtam. Megrázó volt az élmény Granadában. Hogy ott nem „bánnak“ sehogy a kutyákkal. A mi fogalmaink szerint nincsenek is gazdáik. Van egy otthonuk, egy család, akik kinyitják a kaput és beengedik, ha este hazamennek. De nem függnek a kutyáktól, és a kutyák sem a gazdáiktól. Ezt írtam meg. Tényleg a kutyákról. Nem parabolaként, nem hasonlatként. De amikor megjelent, nem lehetett nem érezni azt a sóvárgást, hogy kelet-közép-európai emberként milyen jó lenne gondtalan andalúziai kutyának lenni. Ezért is lett a központi és címadó darabja a kötetnek. És ha már így gondolom tovább: azért is tetszettek nekem pizszokul az andalúziai kutyák, mert nincs köztük kigyúrt-kopasz meg Barbiebaba, nem járnak edzőtermekbe, inkább egy jó ital mellett dumálnak, s ha nem is váltják meg a világot, jól érzik magukat, ráadásul a helyeiken nem különülnek el, este tizenegy után egy vendéglőben vagy kis bárban, amik nem a magyar bárók, inkább kiskocsmafélék, az egyik asztalnál nagyanyakorú néni kutyák, a másik asztalnál meg kölyökkutyák ülnek. Így együtt, nem elkülönülve. Az andalúziai kutyák, bár nem ugatnak, mégis ők a kontinens lehangosabb kutyái. Körbeveszik őket a cimborák, röhögcsélnek, tréfálkoznak, játszanak, szemlélődnek. Nem gyúrnak, nem görcsölnek. Élik az életet.

– *Most egy kicsit a „magyar kutyákról“. A kötet egyik legszemélyesebb írása a Mi a magyal, amely egyszerre fricska a „mélymagyar“ nemzet-féltőknek, ugyanakkor hitet tesz a vitathatatlan értékek mellett. Minek a hatására született ez a vitriolos szöveg?*

– Az írásaim kapcsán kaptam már támadást mindkét oldalról. Volt, hogy ugyanazon írásért neveztek antiszemitának, és hogy be akarom hízelegni magam a zsidóknál... Ha a szokásos tárcarovatomban eleresztek valamit Horthyról, Szent Istvánról, székely rovásírásról, Szent Koronáról vagy Wass Albertről, akkor mindegy is, mit írok, valaki biztos, hogy nekem jön. Az egyiknek sok, a másiknak kevés. A Mi a magyal háttérében az lehetett, hogy bedühödhettem egy ilyen fejmosáson. Olykor igyekszem megfogalmazni a mi magyar kínjainkat.

Azokat a fájdalmakat, amik ma is égetőek. Mondjuk, Trianont vagy a magyarság leantiszemitázását. Nincs ma Magyarországon profi történész, aki ne tudná, hogy idegengyűlölőnek, cigánygyűlölőnek, nemzetiségi elnyomónak nevezni a magyarságot, az marhaság. Az az „ezeréves nemzetiségi elnyomás“, amiről nem kevesen oly lelkesen beszélnek, és ami úgy nagyjából 1867-től az első világháborúig létezett, önző és ostoba volt, de legvadabb pillanatában is finomabb volt eszközeiben, mint ami Trianon után az utódállamokban velünk szemben mindennaposan megvalósult. A sumér–aszték–etruszk–baszk–örmény–magyar őrjögőket akartam megfricskázni. Mert nem szeretem, ha lebecsülik, becsmérlik, hamisítják a magyar múltamat, de azt sem, ha olyan eszement marhaságokban akarnak kapaszkodót lelteni, amelyeket a tudomány régen helyre rakott, és amikre semmi szükségünk sincs, hiszen van helyette szebb, méltóságosabb, hősiebb és igazabb, ráadásul káros, veszélyes, mert visszaüt. Különböznél is úgy látom, hogy ahol nagylelkűségnek, megértésnek kellene munkálnia, ott ma mindkét oldalon sokszor a szűkkeblűség, érzéketlenség dolgozik. A fájdalmak: a Holokauszt, Trianon, a '45 utáni vérbíróságok, a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény, a Maniu-gárda észak-erdélyi szereplése, a szárazajtai vérengzés, Újvidék vagy a szerbek borzalmas bácskai tettei nem versenyeztethetők. Ha megérteni sem vagyunk hajlandók a másik helyzetét, akkor nincs esély a fájdalomnak átérésére sem, és gesztust tenni sem. Érdekes, hogy mindez valójában inkább az apám programja, aki ugyan Kossuth-díjas író volt, de sokszor mondta, hogy neki az írás pótcselekvés, igazából a politikai pálya lett volna az ő igazi terepe.

– *Mintha tudatosan nyúlnál a legkényesebb témákhoz. Cigányok, zsidóság, Erdély, Trianon...*

– Azért nyúlok ezekhez, mert ez izgat. A „legvadabb“ nézetek szerint a lakosság tíz százaléka cigány, de ha csak négy százalék, az is hatalmas tömegű ember, mégis úgy élünk egymás mellett, mintha idegen bolygókról jöttünk volna. Engem az a kérdés izgatott: hogyan lehet közelebb kerülni a másikhoz. Hogyan lehet megérteni. Akkor is, ha éppen nyomorban él, bűnöz, ellenszenves, taszító stb. Mert az nem az ember, hanem a helyzet, amiben van. A legfőbb szempont, hogyan lehet megtalálni a közöset, illetve, hogy hogyan változom én, például attól a pillanattól kezdve, hogy úgy döntök, csinálok egy ilyen témájú könyvet. A Trianon-könyvvel valójában egy terhet tettem le. Gyerekkoromban még beszélni sem lehetett róla, útlevelem utazhattunk anyám nővérekhez Erdélybe, háromévente. Naná, hogy általános iskolás korom óta gyűjtöttem minden, Trianonnal kapcsolatos írást és tárgyat. Aztán '89 után, amikor megjelent rengeteg Trianonról szóló szöveges könyv, én azt gondoltam, csinálok egy színes-szagos, giccses-fájdalmas Trianon-képeskönyvet. Ezzel én

„letudtam“ a témát. De azt hadd mondjam el a hivatásos történészek után sokadszor, hogy Trianon nem csak nekünk rossz. Az összes utódállamban, ha nem is egyforma mértékben, a demokratizálódás folyamatának egyik komoly akadályá.

– *A műveid olvasva az a benyomása az embernek: kicsusszansz minden ideológiai skatulyából. Sem a konzervatív-nemzetféltő gondolkodás nem jellemző rád, sem „szektásan“ liberális elveket nem vallasz. Mi vagy hát valójában?*

– Kénytelen vagyok ma Magyarországon nem „valamik mellett“, hanem „valamik ellenében“ meghatározni magam. Nem szeretem a nemzetek felettségét, nem szeretem, ha az országomat, a népemet, a múltamat, a székelyeket, a magyarság eredményeit, tetteit semmibe veszik. Miközben a büszkeség bizonyos változatai is veszélyesek. Egészséges ország, egészséges nép tudjon mulatni, mosolyogni éppen a legnagyobb hőseink, szentjeink, királyain is. Nem gondolom egészségesnek azt a társadalmi közeget, ahol bizonyos témákhoz nem szabad ironikusan nyúlni. Azt érzem: egyes kérdésekhez nem szabadon közelítünk, hanem görcsös haraggal, indulattal, ellenérzésekkel, negligálva másokat. Ostobaság, amikor a magyar történelmet lekicsinylően kudarcsozotatnak állítják be, hiszen nem elfogultan szemlélve is teljesen egyértelmű, hogy nagy múltú, igen-igen sikeres nép vagyunk. De éppen ezért legalább ilyen irritáló, és ami még fontosabb, sokkal veszélyesebb, amikor erre válaszul mások megelősznek a százötven évvel ezelőtti romantikát, a túlhaladott, pitiáner, ráadásul kisebbségi érzést tükröző, 19. századi retorikát.

– *A tárcakötettedben nem csak a kutyák fontos szereplők, de egy egész ciklust szánsz az állatokról szóló írásoknak. Vannak állataid?*

– Jé, most nem mondhatom, hogy – Természetesen. Gyerekkorom óta most fordul elő először, hogy nincsenek. Két évvel ezelőtt még volt kutyám, és előtte a gyerekeknek is folyton volt valami házi kedvencük, a hazavitt varjútól a halakig. Egy időben volt egy birtokom Észak-Magyarországon, ahol egyezséget kötöttem a szomszédokkal, hogy az én területemen tarthatott birkákat, kecskéket. Most a nagyobbik lányomnak van kutyája, „aki“ olykor nálam dekkol, remélem, mindkettőnk meglegedésére.

– *Azt mondtad, jó, ha mielőbb megcsináljuk az interjút, hogy „elhúzhass“ a városból. Hová szoktál elmenekülni?*

– Olykor Erdélybe, olykor a Felvidékre vagy az Aggteleki-karsztba. Egy időben sűrűn a Balaton-felvidékre. Előfordult, hogy heteket

töltöttem egyedül Katalóniában vagy egy görög szigeten. Hogy most hová lenne jó menni? Zalacsányba vagy Dunavecseré. Esetleg Orosházára, ahol a harmadik nagyapám született. Elképesztő régen, 1872-ben. Jó volna körülnézni ott, ahol valaha járt-kelt, ahol két évtizeden át országgyűlési képviselőnek is megválasztották. Leginkább mégis Szilágykrasznára kéne utazni, Babus nénémhez. Az anyai nagynénémhez. Ünnepelni. Éppen ma kilencvenéves.

***

Szárás Miklós György Budapesten született 1958. május 19-én. Az egyetemet az ELTE Bölcsészkarán, történelem és levéltár szakon végezte (belekóstolt a régészetbe is). Elszórtan, különböző álneveken megjelent néhány írása korábban is, valójában 1991-től ír és publikál rendszeresen, dolgozott és dolgozik nagy kiadóknak, számos magyarországi napilapnak és folyóiratnak. (Egy időben a fotózás és a filmezés foglalkoztatta, fényképezett és forgatott egyebek közt Andalúziában, Tibetben, Marokkóban, Erdély és a Felvidék tájain.) 2003-ban József Attila-díjat, ugyanabban az évben – a Magyarország csodái című könyve – Fitz József könyvdíjat kapott, Mesés Magyarország című könyve 2012-ben miniszterelnöki különdíjat kapott. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesületnek, a Magyar PEN Clubnak.

Művei többek között:

Albumok: Mesés Magyarország, Fájó Trianon, Magyarország csodái, Váarak, Erdély csodái, Fiesta, Cigányok, Írd fel házad kapujára...

Regények:

Az Ezüst macska, Lovak a ködben, Menyasszonyfátyol, Ó, Santo Domingo!

Tárcanovellák:

Andalúziai kutyák

Laik Eszter

Leadfotó: Samjei kolostor, Tibet, 2006.